

ISAAC ASIMOV

Roboti
a impérium

ARGO
TRITON

ROBOTI ^{Isaac} Asimov
A IMPÉRIUM

ARGO
TRITON

Přeložil Jan Pavlík.

Isaac Asimov
Roboti a impérium

Copyright © 1985 by Nightfall, Inc.
Translation © Jan Pavlík, 2002
Cover art © Mike Laszko | Bigstock.com
Cover © Lukáš Tuma, 2012
© Stanislav Juhaňák – Triton, 2012

Published by arrangement with Doubleday,
a division of The Doubleday Broadway Publishing Group,
a division of Random House, Inc.
ISBN 978-80-7387-596-1 (Triton)
ISBN 978-80-257-0720-3 (Argo)

Nakladatelství Triton, Vykáňská 5, 100 00 Praha 10
www.triton-books.cz

Nakladatelství Argo, Milíčova 13, 130 00 Praha 3
www.argo.cz

ROBOTI / Isaac
ASIMOV
A IMPÉRIUM

ARGO
TRITON

*Robyn a Michalovi
a létům plným štěstí,
která budou nadále prožívat
na cestě životem.*

Část I

Aurora

1. Potomek

1

Gladia sáhla na travnaté lůžko, aby se ujistila, že není příliš vlhké, a sedla si. Jeden pohyb tlačítka postačil, aby mohla odpočívat v napolo skloněné poloze, další jí jako vždycky poskytl pocit naprostého uvolnění. A proč ne? Ve skutečnosti se vznášela dobrý centimetr nad vlastní látkou.

Byla teplá a příjemná noc, taková, kdy bývala planeta Aurora nejhezčí: vonná, s oblohou posetou hvězdami.

S lehkým nádechem smutku pozorovala ty malé jiskřičky, které tvořily na nebi celé obrazce, o to jasnější, že na její příkaz všechna světla v obydli potemněla.

Jak je to možné, podivila se, že se nikdy nenaučila jména těch hvězd a nikdy nezjistila za celých třiadvacet desetiletí svého života, která je která.

Jednou z nich byla hvězda, kolem které obíhala její rodná planeta Solaria, hvězda, která pro ni byla po prvních třicet let svého života prostě »slunce«.

Gladii kdysi říkali Gladia Solaria. To bylo v době, když přišla na Auroru před dvaceti desetiletími, neboli před dvěma sty galaktickými roky, a bylo to nepříliš lichotivé označení jejího cizího původu. Před měsícem proběhlo dvousté výročí jejího příchodu sem. Ignorovala je, protože na tu dobu nechtěla příliš myslet. Předtím, na Solarii, byla Gladia Delmarrová.

Neklidně se pohnula. Téměř na to příjmení zapomněla. Je to tím, že to bylo tak dávno? Nebo jen proto, že se usilovně snažila zapomenout?

Za celá ta léta Solarie nikdy nelitovala, nikdy jí nescházela.

Snad ne teď!

Možná proto, že si najednou uvědomila, že ji přežila? Byla pryč, byla jen historickou vzpomínkou a měla stále žít? Chyběla jí snad proto?

Svraštila obočí. Ne, nescházela jí, řekla si pevně. Netoužila po ní, ani si nepřála se tam vrátit. Byl to jen podivný záchvěv čehosi, co kdysi bylo částí její bytosti, i když ji to ničilo, a teď bylo pryč.

Solaria! Poslední z osídlených planet vesmíranů, která se stala člověku domovem. A byla tedy proto v důsledku jakéhosi záhadného zákona symetrie první, která také zahynula?

První? Znamenalo to, že poté přijde druhá, třetí a další?

Gladiin smutek se prohloubil. Byli tu tací, kteří podobné důsledky skutečně vyvozovali. Pokud tomu tak bylo, bude Aurora, její odedávna adoptivní planeta, první, kterou vesmírané osídlili, působením stejného zákona symetrie poslední ze všech, až zemře. V tom případě by mohla aspoň vydržet po dobu jejího života, což v tomto případě bude stačit.

Její oči znovu vyhledávaly hvězdy. Bylo to beznadějně. Neexistoval způsob, jak mezi těmito nerozeznatelnými světelnými body najít slunce Solarie.

Domnívala se, že by jím mohl být jeden z těch jasnějších, ale i takových byly stovky.

Zvedla paži a učinila pohyb, kterému sama říkala »Daneelův«. To, že byla tma, nemělo žádný význam.

Robot Daneel Olivaw jí byl po boku téměř okamžitě. Nikdo, kdo by ho znal v době něco před dvaceti desetiletími, když ho Han Fastolfe vytvořil, by si nevšiml žádných znatelnějších změn.

Jeho široká tvář s vystouplými tvářemi a krátkými, dozadu uče-
sanými vlasy, jeho modré oči, jeho vysoký, dobře stavěný a zcela
humanoidní trup, vše vyhlíželo stejně mladě a nevzrušeně jako
vždy.

„Mohu vám nějak pomoci, paní Gladie?“ ptal se nevzrušeným
hlasem.

„Ano, Daneeli. Která z těch hvězd je sluncem Solarie?“

Daneel nevzhlédl. Řekl: „Žádná, paní Gladie. V této roční době
vyjde slunce Solarie až ve 03.20.“

„Ach!“ Gladia ztuhla. Předem předpokládala, že každá hvězda,
která ji zajímá, bude viditelná, kdykoli se na ni bude chtít podí-
vat. Přirozeně, vycházely a zapadaly v různou dobu. *Tohle* vědě-
la. „Takže jsem se dívala na nic.“

„Z lidských reakcí předpokládám,“ odtušil Daneel, jako by se jí
snažil utěšit, „že hvězdy jsou krásné, ať už je některá konkrétní
z nich vidět nebo ne.“

„To bych řekla,“ zahučela nespokojeně Gladia a trhnutím
upravila lehátko do vzpřímené polohy. Vstala. „Já jsem chtěla vi-
dět slunce Solarie, ale ne tolik, abych tu seděla až do 03.20.“

„I kdybyste tak učinila,“ podotkl Daneel, „potřebovala byste
dalekohled.“

„Dalekohled?“

„Pouhým okem není slunce viditelné, paní Gladie.“

„Hůř a hůř!“ Otřela si kalhoty. „Měla jsem se s tebou nejprve
poradit, Daneeli.“

Každý, kdo Gladii znal před dvaceti desetiletími, když poprvé
přiletěla na Auroru, by zjistil určitou změnu. Oproti Daneelovi
byla jen člověkem. Byla stále 155 centimetrů vysoká, téměř o 10
centimetrů nižší, než byl ideál ženy pro vesmířany. Pečlivě si
udržovala štíhlou postavu a její tělo nejevilo žádné známky sla-
bosti ani ztuhlosti. Ale v jejích vlasech už byly proužky šedi, pod
očima se objevily jemné vrásky a její kůže jevila stopy drsnosti.

Mohla žít dalších dobrých deset nebo dvanáct desetiletí, ale nedalo se popřít, že už není mladá. Nevadilo jí to.

Zeptala se: „Dokážeš určit všechny hvězdy, Daneeli?“

„Znám všechny, které lze rozeznat pouhým okem, paní Gladie.“

„A víš, kdy kterýkoli den v roce vycházejí a zapadají?“

„Ano, paní Gladie.“

„A také mnoho dalších věcí o nich?“

„Ano, paní Gladie. Doktor Fastolfe mě jednou požádal, abych shromáždil astronomické údaje, aby je měl k dispozici, aniž by se musel radit s počítačem. Říkával, že mu připadá přátelštější, když mu o nich povídám já, než když tak činí počítač.“ Pak, jako by předvídal další otázku, dodal: „Nevysvětlil, proč tomu tak je.“

Gladia pozvedla levou paži a učinila patričný pohyb. Dům se okamžitě rozzářil. V jemném světle, které ji teď obklopilo, podvědomě cítila přítomnost několika robotů, ale jejich temných postav si vůbec nevšimla. V každé řádně zařízené domácnosti byli na dosah lidí vždycky roboti, k zajištění bezpečnosti i lidem k službám.

Gladia naposledy rychle pohlédla na oblohu, kde hvězdy ve světle úsvitu pobledly. Lehce pokrčila rameny. Působilo to donkichotsky. K čemu by bylo, kdyby dokázala najít slunce toho světa, nyní ztraceného, mezi mnoha dalšími? Mohla si zrovna tak vybrat náhodně kterýkoli svítící bod, sama sebe přesvědčit, že je to slunce Solarie, a dívat se na ně.

Obrátila svou pozornost k R. Daneelovi. Trpělivě na ni čekal, jeho rysy byly převážně skryty ve stínu.

Opět uvažovala, jak málo se změnil od doby, kdy ho poprvé spatřila při příchodu do Fastolfova domova, teď už tak dávno. Samozřejmě prodělal opravy. Věděla to, ale ta vědomost byla vzdálená a zatlačena do pozadí.

Byla to také součást slabosti typické pro lidi. Vesmírané sice posilovali své železné zdraví a dožívali se třiceti až čtyřiceti de-

setiletí, ale přesto nebyli proti působení věku zcela imunní. Jedno z Gladiiných stehen bylo zasazeno do umělého boku z titanu a silikonu. Její levý palec byl celý umělý, i když to nikdo nemohl bez ultrasonogramu rozeznat. I některé její nervy byly znovu napojeny. To platilo pro každého vesmířana tohoto věku na každé z jejich padesáti planet (ne, čtyřiceti devíti, Solarie se už nepočítala).

Zmiňovat se o takových věcech byl ovšem vrchol oplzlosti. Lékařské záznamy, které musely existovat pro případ dalšího nutného ošetření, nebyly nikdy z jakéhokoli důvodu zveřejňovány. Chirurgové, jejichž příjmy byly podstatně vyšší než příjmy samotného Předsedy, byli placeni tak dobře zčásti proto, že byli prakticky ze slušné společnosti vyloučeni. Koneckonců oni *věděli*.

To všechno bylo součástí upnutí vesmířanů na dlouhý život, na jejich neochotu přiznat, že staroba existuje, avšak Gladia se těmito analýzami nezabývala. Takové myšlenky ji vyváděly z míry. Kdyby měla k dispozici trojrozměrnou mapu sama sebe se všemi protézami a opravami, vyznačenými v šedi jejího těla červeně, vypadala by zdálky pěkně růžově. Alespoň si to představovala.

Její mozek byl však netknutý a celý. Dokud tomu tak bylo, byla i *ona* netknutá a celá, ať se se zbytkem jejího těla dělo cokoli.

To přivedlo její myšlenky zpět k Daneelovi. I když ho znala celých dvacet desetiletí, byl teprve poslední rok *její*. Když Fastolfe zemřel (možná jeho konec urychlil zármutek), odkázal vše městu Eos, což bývalo dosti obvyklé. Dvě věci však zanechal Gladii (kromě toho, že potvrdil její vlastnictví k jejímu sídlu, robotům a dalšímu vybavení společně s přilehlými pozemky).

Jednou z nich byl Daneel.

Gladia se zeptala: „Vzpomínáš si na vše, co jsi kdy za dvacet desetiletí uložil do paměti, Daneeli?“

Daneel vážně odpověděl: „Předpokládám, paní Gladie. Přesně řečeno, pokud bych na něco zapomněl, nebyl bych si toho vědom,

protože bych si nemohl vzpomenout, že jsem do paměti ukládal něco později zapomenutého.“

„To nesouhlasí,“ namítla Gladia. „Možná si to pamatuješ, ale nedokážeš si na to zrovna vzpomenout. Často jsem něco měla takříkajíc na jazyku a nedokázala jsem si to vybavit.“

Daneel odpověděl: „Nerozumím vám, paní. Kdybych něco věděl, určitě bych to měl kdykoli v případě potřeby k dispozici.“

„Takže si vše dokonale vybavuješ?“ Kráčeli směrem k domu.

„Prostě si to vybavuji, paní. Jsem tak vytvořen.“

„Na jak dlouho?“

„Nerozumím, paní.“

„Myslím tím, jak dlouho vydrží tvůj mozek? Se vzpomínkami nashromážděnými něco přes dvacet desetiletí, jak dlouho to ještě vydrží?“

„To nevím, paní. Zatím nepocituji žádné obtíže.“

„To ani nemusíš, dokud najednou nezjistíš, že si už nevzpomínáš.“

Daneel se na chvíli zamyslel. „To je možné, paní.“

„Víš, Daneeli, ne všechny tvé vzpomínky jsou stejně důležité.“

„Nemohu mezi nimi vybírat, paní.“

„Ale ostatní mohou. Tvůj mozek by se dal docela dobře vyčistit, Daneeli, a pak ho pod dohledem znovu naplnit pouze důležitými vzpomínkami, řekněme deseti procenty všech původních. Mohl bys pak existovat o celá staletí déle. S takto opakovaným ošetřením bys mohl vydržet donekonečna. Je to samozřejmě drahá procedura, ale na tom nezáleží. Stál bys za to.“

„Poradila byste se se mnou, paní? Vyžádala byste si k tomu můj souhlas?“

„Samozřejmě. V něčem takovém bych ti nic *nenarizovala*. Byla by to zrada důvěry doktora Fastolfa.“

„Děkuji vám, paní. V tom případě vám musím říci, že bych se takové proceduře nikdy dobrovolně nepodrobil, pokud bych nezjistil, že své paměťové funkce opravdu ztrácím.“

Došli ke dveřím a Gladia se zarazila. Udiveně se zeptala: „A proč nikdy, Daneeli?“

Daneel tiše odpověděl: „Existují vzpomínky, které nesmím ztratit, paní, ani náhodou ani vinou chybného odhadu těch, kteří by proceduru prováděli.“

„Jako kdy vycházejí a zapadají hvězdy? Odpusť, Daneeli, nechtěla jsem žertovat. O jakých vzpomínkách to mluvíš?“

Daneel odpověděl ještě tišeji: „Paní, mluvím o vzpomínkách na svého někdejšího kolegu, Pozemšťana Eliáše Baleyho.“

2

Robot Giskard Reventlov čekal v obývacím pokoji a Gladia ho přivítala se stejným záchvěvem nejistoty, která se jí zmocnila vždy, když ho viděla.

Ve srovnání s Daneelem byl primitivní. Vypadal zjevně jako robot: kovově, s tváří, v jejímž výrazu nebylo nic lidského, s očima zářícíma matnou červení, když byla dostatečná tma. Zatímco Daneel nosil šaty, měl Giskard jen iluzi oděvu, ale věrnou, protože ji navrhla sama Gladia.

„Nu, Giskarde,“ začala.

„Dobrý večer, paní Gladie,“ odpověděl Giskard s úklonou hlavy.

Gladia si vzpomněla na slova Eliáše Baleyho, pronesená tak dávno, jako šepot z hlubin jejího mozku:

„Daneel se o tebe postará. Bude tvým přítelem i ochráncem a musíš se k němu chovat přátelsky, kvůli mně. Ale chci, abys naslouchala Giskardovi. On bude tvým poradcem.“

Gladia se zamračila. „Proč on? Nejsm si jistá, že se mi líbí.“

„Nechci, aby se ti líbil. Chci, abys mu *důvěřovala*.“

A neřekl jí proč.

Gladia se snažila robotu Giskardovi důvěřovat, ale byla ráda, že ho nemusí mít v oblibě. Něco na něm ji zneklidňovalo.

Daneel i Giskard byli účinnou součástí její domácnosti po mnoho desetiletí, kdy formálně patřili Fastolfovi. Jejich vlastnictví na ni Fastolfe převedl teprve na smrtelné posteli. Giskard byl po Daneelovi druhou věcí, kterou Fastolfe Gladii přenechal.

Tehdy starému muži řekla: „Daneel bude stačit, Hane. Vaše dcera Vasilia by Giskarda ráda měla. Jsem si tím jistá.“

Fastolfe klidně ležel na lůžku se zavřenýma očima. Vypadal klidněji, než jak ho viděla po celá léta. Neodpověděl okamžitě a na chvíli si myslela, jestli neopustil život tak tiše, že si toho ne všimla. Prudce mu sevřela ruku a jeho oči se otevřely.

Zašeptal: „Na mých biologických dcerách mi nezáleží, Gladie. Po dvacet desetiletí jsem měl jen jednu skutečnou dceru a tou jste byla vy. *Chci*, aby byl Giskard váš. Je cenný.“

„A proč je cenný?“

„To nemohu říci, ale jeho přítomnost mě vždy uklidňovala. Mějte ho vždy při sobě, Gladie. Slibte mi to.“

„Slibuji,“ odpověděla.

A pak se jeho oči otevřely naposled a jeho hlas pronesl s poslední rezervou síly: „Miluji tě, Gladie, dcero moje.“

A Gladia odpověděla: „Miluji tě, Hane, můj otče.“

To byla poslední slova, která pronesl a zaslechl. Gladia zjistila, že drží ruku mrtvého muže, a na chvíli se nedokázala přinutit odejít.

Takže Giskard byl její. A přesto byla v jeho přítomnosti neklidná a přitom nevěděla proč.

„Nu, Giskarde,“ řekla, „pokoušela jsem se mezi hvězdami na obloze najít Solarii, ale Daneel říká, že bude viditelná až v 03.20 a že bych i tak potřebovala dalekohled. Byl bys to věděl?“

„Ne, paní.“

„Měla bych do té doby počkat? Co si myslíš?“

„Myslím, paní Gladie, že by vám bylo lépe na lůžku.“

Gladia pohodila hlavou. „Opravdu? A kdybych se rozhodla zůstat vzhůru?“

„Já mohu jen navrhopvat, paní, ale zítra máte těžký den a určitě vám bude spánek chybět, když se rozhodnete zůstat vzhůru.“

Gladia se zamračila. „Proč bych zítra měla mít těžký den, Giskarde? Nejsem si vědoma žádných nadcházejících obtíží.“

Giskard řekl: „Máte schůzku, paní, s jistým Levularem Mandamem.“

„Opravdu? Kdy k tomu došlo?“

„Před hodinou. Fotofonoval a já jsem si dovolil...“

„Ty sis dovolil? Kdo to je?“

„Je členem Institutu robotiky, paní.“

„Je tedy poskokem Keldena Amadira.“

„Ano, paní.“

„Vezmi na vědomí, Giskarde, že nemám sebemenší zájem vidět Mandama nebo kohokoli, kdo je ve spojení s tou jedovatou ropuchou Amadirem. Takže pokud sis dovolil sjednat s ním schůzku mým jménem, musíš si teď dovolit zavolat mu a schůzku zrušit.“

„Pokud to potvrdíte jako rozkaz, paní, a zdůrazníte ho tak, jak je to možné, pokusím se uposlechnout. Možná toho ale nebudu schopen. Víte, podle mého názoru si ublížíte, když tuto schůzku zrušíte, a já nesmím dopustit, abyste vy jakýmkoli jednáním z mé strany utrpěla škodu.“

„Tvůj úsudek nemusí být správný, Giskarde. *Kdo* je ten muž, kterého musím vidět, aby mi nebylo ublíženo? To, že pracuje v Institutu robotiky, je pro mě sotva důležité.“

Gladia si dokonale uvědomovala, že si na Giskardovi vylévá splín bez vážného důvodu. Byla zneklidněna zprávami o opuštění Solarie a rozčílena pomyšlením, že hledala Solarii na obloze, na které nebyla.

Jistě, byl to Daneel, jehož vědomosti ukázaly na její vlastní neznalost, a přesto na něj nevyjela, ale Daneel vypadal koneckonců jako člověk a Gladia s ním zacházela, jako by jím skutečně byl. Vnější zjev byl vším. Giskard *vypadal* jako robot, takže se dalo předpokládat, že neměl city, které by se daly zranit.

A v každém případě Giskard na Gladiinu mrzutost nijak nereagoval. (Kdyby na to přišlo, o nic víc by nereagoval Daneel.) Řekl: „Popsal jsem doktora Mandama jako zástupce Institutu robotiky, ale možná je čímsi víc. V posledních letech byl pravou rukou doktora Amadira. Je tedy důležitý a nelze ho jednoduše ignorovat. Nebylo by dobré urazit právě doktora Mandama, paní.“

„Opravdu ne, Giskarde? Nezáleží mi na Mandamovi a na doktoru Amadirovi teprve ne. Mám dojem, že si vzpomínám, že doktor Amadiro se kdysi, když jsme byli on, já i svět mladí, snažil ze všech sil dokázat, že doktor Fastolfe je vrah, a jen zázrakem byly jeho plány zmařeny.“

„Velmi dobře si to pamatuji, paní.“

„Tím lépe. Bála jsem se, že jsi na to za dvacet desetiletí zapomněl. Za tu dobu jsem neměla nic společného s Amadirem ani s kýmkoli, kdo s ním má co dělat, a hodlám v tom směru pokračovat dál. Nezáleží mi na tom, zda mi to ublíží nebo jaké to může mít následky. S tím doktorem Jaksejmenuje se nesetkám a v budoucnosti nesjednávaj žádné schůzky mým jménem, než se se mnou poradíš, nebo alespoň než vysvětlíš, že ty schůzky podléhají mému schválení.“

„Ano, paní,“ odpověděl Giskard, „ale mohu upozornit, že...“

„Ne, to nemůžeš,“ přerušila ho Gladia a odvrátila se.

V tichu udělala tři kroky a pak se ozval Giskardův tichý hlas: „Paní, musím vás požádat, abyste mi důvěřovala.“

Gladia se zastavila. Proč použil toho výrazu?

Opět zaslechla ten dávný hlas: „Nechci, aby se ti líbil. Chci, abys mu *důvěřovala*.“

Sevřela rty a zamračila se. Neochotně se obrátila.

„Nu,“ pronesla nemilostivě, „co mi chceš říci, Giskarde?“

„Dokud žil doktor Fastolfe, paní, převládala jeho politika na Auroře a na planetách vesmíranů. V důsledku toho bylo povoleno lidem ze Země volně se usídlit na různých vyhovujících planetách Galaxie a světy, které nazýváte osadnickými, volně vzkvétaly. Doktor Fastolfe je však teď mrtev a jeho následovníkům se nedostává jeho prestiže. Doktor Amadiro si udržel své protipozemské názory a je docela možné, že je nyní prosadí a může dojít k nastolení tvrdé politiky proti Zemi a osadnickým planetám.“

„Pokud tomu tak je, Giskarde, co s tím mohu *já* dělat?“

„Setkáte se s doktorem Mandamem a zjistíte, proč si tak naléhavě přeje setkat se s vámi, paní. Ujišťuji vás, že naléhal, abych setkání zorganizoval co nejdříve. Požádal, abyste ho přijala v 08.00.“

„Giskarde, *nikdy* nikoho nepřijímám před polednem.“

„Vysvětlil jsem mu to, paní. Předpokládám, že jeho naléhavá snaha setkat se s vámi u snídaně přes moje námítky je známkou velkého zoufalství. Považoval jsem za nutné zjistit, v čem spočívá.“

„A ty si myslíš, že když ho neuvidím, že mi to osobně ublíží, co? Neptám se, zda to ublíží Zemi, osadníkům nebo komu. Ublíží to *mně*?“

„Paní, může to ohrozit možnosti Země a osadníků v dalším osídlování Galaxie. Ten sen vznikl v duši detektiva Eliáše Baleyho víc než před dvaceti desetiletími. Kdyby to Zemi ublížilo, znevážilo by to jeho památku. Mýlím se, když si myslím, že jakékoli ublížení jeho památce byste pocítovala jako osobní újmu?“

Gladia byla ohromena. Už dvakrát během této hodiny se rozhovor stočil na Eliáše Baleyho. Byl už dávno po smrti; jako všichni Pozemšťané žil jen krátce a zemřel před více než šestnácti desetiletími, ale i pouhá zmínka jeho jména jí vždy otrásla.